

>> En Juanjo i en Ramon a la cuina del pis.

La joia de viure en llibertat

Els primers alliberats del psiquiàtric de Salt

En l'època de la Mancomunitat es varen construir dos pavellons al Sanatori de Salt, que encara existeixen, i s'adoptaren plantejaments assistencials molt avançats, com la constitució d'un patronat de malalts curats, que es considera l'inici de l'assistència psiquiàtrica externa («extramurs») a Catalunya. Aquest procés va quedar truncat per la dictadura franquista, que va convertir el Sanatori en un manicomi, en el sentit més negatiu del terme.

TONI VILÀ > TEXT I FOTOS

Amb la recuperació de la democràcia, el Sanatori de Salt recobra l'esperit innovador centrat en les persones i els seus drets, i es transforma en un parc hospitalari. La filosofia normalitzadora de la malaltia mental impulsada des de l'IAS recobra els plantejaments anteriors i inicia un dels projectes més fascinants per a la dignitat i els drets de les persones amb problemes de salut mental: el retorn a la comunitat en llibertat. Aquest enfocament es va fer a partir de dos eixos: la creació d'una llar residència i de pisos amb suport on poguessin viure en la comunitat amb llibertat, i la creació d'una fundació tutelar que els garantís els seus drets.

Aquests dies he pogut constatar els resultats d'aquesta iniciativa. He visitat en Juanjo i en Ramon, que m'han convidat amablement a fer un cafè i a fer petar la xerrada en el pis on viuen a Salt. També hi viu en Josep, però aquesta tarda li toca treballar i no ens ha pogut acompanyar. En Ramon, que és de Vinyoles d'Orís, poble del municipi de Masies de Voltregà (Oso-

na), m'explica que se li va morir la mare de ben petit, i quasi no la recorda. Eren cinc germans, i el pare, que no se'n podria fer càrrec, els va repartir entre la família, i en Ramon va anar a viure amb els avis. De jove va fer de mosso i va treballar en una fabrica de pelletteria, tot i que ell volia aprendre a fer de paleta. Quan se li manifestà la malaltia el varen ingressar al psiquiàtric de Salt, on ha viscut quasi 30 anys, fins que es va crear la llar residència. Després va estar en un pis protegit i ara viu amb els seus dos companys en un pis autònom. Durant tots aquests anys, i ara encara, treballa a la cuina de l'hospital pelant patates, i s'hi sent ben acollit. Tant, que diu que no es vol pas jubilar, que mentre es trobi bé pensa seguir; la feina ha estat un refugi per a ell durant els anys de l'internament.

En Juanjo és de Montoro (Córdoba), i va venir a Catalunya als 12 anys. Després va marxar però va retornar al cap d'uns anys. Va treballar a la construcció, fent túnels, fins que va patir un accident. De sempre li ha agradat molt caçar i pescar. A causa de la malaltia va tenir un incident greu que li

La filosofia normalitzadora de la malaltia mental inicia un dels projectes més fascinants per a la dignitat i els drets d'aquestes persones

va suposar una pena que va complir en el Psiquiàtric. Va estar-hi quatre anys i després, com en Ramon, va seguir un procés semblant de sortida fins a viure al pis actual. Treballa en un projecte de Drissa —fundació per al treball protegit— d'hort ecològic. Li agrada la feina que fa. M'explica les hortalisses que conreen i els nous projectes d'arbres fruiters, que ja estan plantant. Són dues persones ben diferents: en Juanjo és extravertit i xerraire, i en Ramon més aviat reservat, però s'avenen molt bé ells dos i en Josep. Entre ells es reparteixen les feines de la llar, van a comprar i miren els partits de futbol junts; fan vida al barri.

Quan els pregunto pel canvi que va suposar en la seva vida la sortida del Psiquiàtric em confessen que mai no havien pensat que fos possible, i que en el moment que els ho varen proposar varen tenir por a la llibertat; la institució crea rutines i un cert confort al qual al final hom s'acomoda. Els va costar acostumar-se a la nova vida quotidiana. En Juanjo em diu que demanava permís per sortir a comprar tabac o per fer qualsevol activitat. Els va caldre

aprendre a organitzar-se, a fer les tasques domèstiques... a ser autònoms i a decidir per ells mateixos. Comenten els records de l'etapa de manicomi: les monges, la poca intimitat, les llargues sales de llits i armaris arrengrats, els malalts en pijama deambulants amunt i avall, els càstigs, la sala per lligar els malalts en casos d'agitació perquè no es fessin mal, els crits... Quant de patir guardaven silenciosament les parets del vell edifici, feliçment enderrocat!

Ara, la Fundació Tutelar de les Comarques Gironines vetlla pels seus drets i els fa un seguiment; els administren els recursos econòmics, però disposen d'una targeta que els dóna llibertat per administrar-ne una part.

La conversa va ser molt agradable. Se'ls veia contents i tranquils de viure autònomament, gaudint de la llibertat. Mentre parlaven, jo no podia deixar de pensar en la repressió que havien viscut i en el patiment que s'hagués pogut evitar a tantes persones tancades «intramurs» durant tants anys.

Toni Vilà és llicenciat en dret.

>> En Juanjo i en Ramon a casa seva, asseguts en un sofà.

La Fundació Tutelar els fa un seguiment; els administren els recursos econòmics, però disposen d'una targeta que els dóna llibertat per gestionar-ne una part